

KORBÁN

KÉT ÉV, 1941 és 1942 szellemi termését két hatalmas kötetben, több mint ezeroldalon bocsátotta közre Ravasz László, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke.¹ Legújabb művének bibliai eredetű címét az előszóban sajátmaga magyarázza meg: A korbán — távoli rokonságban az ókori görög világnak szintén szakrális jellegű chorégiájával — templomi ajándék volt, amit a hívő „tékozva és boldogan“ az oltárra tett. „Oltárra teszem én is szegényes művemet, — halljuk tőle a két kötet előszavában — de benne magamat, egészen és boldogan.“ A korbán lényegét magyarázza Ravasz László egyik, lelkézszenvelésen mondott beszédében is: A korbán Istennek átadott ajándék. A korbánhoz — az Ószövetség felfogása szerint — akár étel, akár ital, állat, termény, föld, ember, senkinek sincs joga, csak Istennek. De Jézus megfordította az ószövetségi gondolatot és azt hirdette, hogy „ami Istené, az mindenkié és csak az lehet szent, ami a szeretet szolgálatában áll“. Így magyarázza meg a gyülekezeteikbe induló fiatal lelképásztoroknak, hogy „a pásztori élet csak felajánlott élet lehet.“

Ravasz László új köteteinek is leglényegesebb tulajdonsága, hogy egyetlen kivételtől eltekintve, az ezer oldalon egyetlen olyan sort vagy oldalt sem találhatunk, amely azután, hogy kézirat volt és azelőtt, hogy nyomtatott betű lett, közben előszóban el ne hangzott volna templomi szószéken, előadói emelvényen, ünnepi lakoma fehér asztala mellett vagy a rádió mikrofonja előtt. Az imént említett kivétel egy levél részlete, amelyet Ravasz László betegágyából Teleki Pál miniszterelnökhöz írt 1940 szeptember 8-án, Észak-Erdély felszabadulásának napjaiban.

Ez a betegágyból írott levél Ravasz Lászlóban annyi nemzetpolitikai bölcseséget és tisztánlátást mutat, amit bármely felelős helyre került államférfiú is megirigyelhetne tőle. Alaptétele: Erdély társadalmának alkati egyensúlyát megváltoztatni nem szabad, világosan és ösztönösen megérti az erdélyi kérdés lényegét. Milyen bölcsen és milyen tiszta ítélettel látja, hogy Erdélyben a magyar és a román nép között nincs lényegesebb érzelmi ellentét, csak értelmük áll egymással szemben, mert a politikában egymással szembekerültek. A vonzódás természetes adottság, az idegenkedést kívülről kényszerítették rájuk vagy nevelték beléjük. A szászokkal fordítva áll a dolog, mert az érzelmi távolság igen nagy, majdnem áthidalhatatlan és itt inkább a két nép értelmisége találkozhatnék. Ravasz László az erdélyi életmodorban sok rugalmasságot és egyensúlyt vesz észre. Különösen fontos ez a nemzetiségi kérdés vezetésénél. A helyes nemzetiségi politika megválasztására és gyakorlati megvalósítására sokkal alkalmasabb a három erdélyi nemzet: a magyar, a román és a szász, különösen annak fiatalabb nemzedéke. A nemzetiségi kérdés kezelésében Csonka-Magyarország gondolkodásmódja a trianoni évek alatt merevvé és egyoldalúvá vált.

¹ Ravasz László: Korbán. Beszédek, írások. Két kötet, Franklin Társulat

Ravasz László a közigazgatás kérdéseiben már a felszabadulás pillanatában tisztán látta a később bekövetkezett bajokat és jóslatai így egy kicsit Cassandra-sorsra jutottak. Mennyivel jobb lett volna, ha a magyar kormányzat megfogadta volna a jó tanácsot: Erdély igazgassa önmagát. Nagyszerűen jellemzi néhány szóval, hogy mi volt Erdélyben a húszéves román fennhatóság alatt. A húsz évig tartó balkáni közigazgatás azt jelentette, hogy rendes úton semmit nem lehetett elérni, vesztegetéssel mindent, hamar. Aki nem sajnálta a pénzt, azt gyönyörűen kiszolgálták. Ezzel szemben a magyar adminisztráció becsületes, kissé gögös és még abból a világból őrzött meg lelki hagyományokat, amikor az igazgatás földesúri tevékenység, patriarchális hatalom gyakorlása volt, pedig ma az adminisztráció kiszolgálás.

Az erdélyi ember politikai gondolkodásának látszólagos ellentmondásait Ravasz László azzal magyarázza, hogy Erdély egyrészt mindig szabadelvűbb volt, mint az anyaország, másrészt nem ment át két forradalom szörnyű következményein. Ezért tesz személyes tanulságot arról, hogy a román uralom első esztendejében, 1919 nyarán, Erdélyben a legizzóbb magyarok várták a vörös hadsereget, amelyről csak azt tudták, hogy magyar és szabadulást visz. Ezért történhetik meg Erdélyben, hogy lehet valaki elméletben demokrata vagy liberális gondolkozású és emellett a gyakorlatban ultra-nacionalista; lehet valaki még szabadkőműves is s emellett annyira gyökeresen magyar és keresztény, mint akár egy magyar püspök. De azért látja az érem másik oldalát is és nyomban hozzáteszi: Erdélynek nincs igaza, mikor liberális szövegeket hangoztat és helytelenül cselekedtek az erdélyi férfiak, mikor szabadkőműves páholyokba beléptek. Ugyanilyen politikai józansággal foglal állást Ravasz László a transzilvanizmus szűk látókörű és helyi hazafisága ellen. Ellenszerűl azt ajánlja, hogy a Királyhágón át szakadatlanul járjon a jövő-menők serege, „de fontosabb, hogy ők jöjjenek atyafilátogatóba, mint hogy a mi embereink tóduljanak oda ...“ Az angol mondás tréfásan „boltról beszélés“-nek — talking shop — nevezi, amikor valaki a beszéd tárgyát állandóan olyan dolgokra tereli, amelyek hivatása révén hozzá legközelebb állanak. Így van Ravasz László Erdéllyel. Erdély van legközelebb a hitéhez, Erdély földjét, népét, lelkét ismeri legjobban., A „korbán“ második kötetében, amely a nem közvetlenül egyházi vonatkozású beszédei és írásai gyűjteményét tartalmazza, a már idézett levélen kívül három erdélyi vonatkozású tanulmányát találjuk: egyet Erdélynek a magyar kultúrában elfoglalt szerepéről, egyet az erdélyi irodalom magyarságáról, azonkívül megemlékezést a visszatérés első évfordulóján.

Az utóbbi beszédnek minden szaván érzik, hogy annak, aki elmondta, a szíve legmélyéről fakadt:

Emlékszünk, ugyebár, milyen különös érzés volt, amikor a vágy megvalósult, a lehetetlen valóra vált, egyénileg is életünk legnagyobb örömét, nemzeti mi voltunk egyik döntő eseményében éltük át. Lehetünk boldogok esküvőkor, gyermekeink bölcsőjénél, megnyert csaták és elért eredmények ormán, legboldogabbak életünkben mégis akkor voltunk, amikor a magyar advent karácsonyra fordult. Mutassak-e rá ezzel kapcsolatban, hogy az élet fő tartalma nem az egyéni sorsban, hanem a közösségben rejlik; mutassak-e rá arra, hogy legnagyobb örömeink, legmélyebb érzéseink, énünk legboldogabb kitérülései csak közösségi életünk változásaiban érhetők el. Milyen kicsiny lett egyszerre egész egyéni világunk, szerelmünk, becsvágyunk, anyagi és erkölcsi eredményeink, panaszaink és kényelemérzetünk ahhoz képest, amit a kolozsvári bevonuláskor éreztünk, volt ami felforralt a vérünket, mikor székely atyánkfiai szakadozottan, sírva, a szent örömtől szinte szűkülve, megpróbálták szabadon énekelni a Himnuszt ...

Szavaiban nincs ott az „úgy-e megmondtam” szemrehányása, a meg nem fogadott jó tanács miatti zsörtölődés, hanem ahelyett igyekezik bölcsen, megértő jósággal levezetni a nagy öröm mámore után beállt anticlimax nyomán támadt rossz érzések és keserű szájjal lélekromboló hatásait.

Minél erősebb a vágy, annál megrázóbb a beteljesülés; minél megrázóbb és viharosabb a beteljesülés, annál egyhangúbb, fáradtabb, fanyarabb napok következnek azután. A felmagasztosultság után következik a lehangoltság, a lehangoltságban fáradtság okozta idegesség rejlik ... Előre meg lehetett jósolni, hogy ez a visszacsatolás után is elkövetkezik annál is inkább, mert a vágyak ellenőrizhetetlenek, színesek, sokszor naivak, de minden esetben túlzottak voltak. Ha az idegen uralom minden rossznak a summája, akkor a magyar kormányzat valóságos Eldorádó kell hogy legyen; ha nehéz volt a megszállás ideje alatt magyarnak lenni, akkor gyöngy élet lesz a magyarság dolga a visszacsatolás után; a szegénység gazdagsággá változik, a sok hátrátételből előnyök, kitüntetések következnek, mindenki megkapja, amire vágyik, s elkövetkezik a terülszótalkám csodavilága.

Ilyen világ pedig schol sincs olyan államban, amelyik 20 év óta a világ legszegényebb országa volt; nincs olyan korszakban, amikor a világtörténelem legszörnyűbb háborúja rázza meg az egész földtekét; nincsen olyan igazgatási munkatorlásban, amelyenhez foghatót az ország még sohasem élt át; annyi új és ismeretlen feladattal szemben, amelyet a kormányzatnak kell megoldania a visszacsatolt részek jólétéért s amelyet minden egyes visszacsatolt magyarnak meg kell oldania saját élete elrendezéséért. Ezért nagyon közelről fenyegeti ezt a nemzetet olyan kísértés, melyre természeténél fogva is hajlamos volt: a kiábrándulás, a keserűség, a bizalmatlanság . . . Ezért kell a völgyből ismét magaslatra államink, széttekinteni az egész láthatáron. Apró kis esetepatké helyett a nagy egységet, a nagy összefüggést látni meg. Az ezeréves Magyarország nagy helyreállítása folyik, olyan építő munka, amilyen a tatárjárás után, vagy a ferencjózsen kor elején indult meg. Lehet, hogy sok dolog nem úgy következett el, ahogy egyesek elképzelték; olyan intézkedést, amely minden érdekeltséget egyformán kielégít, úgy sem lehet tenni, de az, hogy ki mit kapott, vagy mit nem kapott meg, milyen elenyésző csekélység ahhoz képest, hogy a visszacsatolt részeket újra magyar zászló leng s a nemzettestnek ezer év óta élő egységet alkotó részei újra hozzánk tartoznak ... Egy nagy kegyelem ajándékozott meg minket, vakmerő reményeinket váltotta valóra, megtörtént, amit hinni is alig mertünk... Ami nem jó, meg lehet igazítani, amit elmondottunk, jóvá lehet tenni, rájöhettünk, hogy másoknak volt igaza, nem nekünk, kiderülhetnek a vádolók tévedései és állításaik tarthatatlansága. Minden megtörténhetik, mert megvan reá az alapfeltétel: az, hogy ismét együtt lehetünk magyarok. Azért ma hallgasson el minden panasz, szégyenüljön meg minden kicsinyeskedő elégedetlenség, némuljon el a csalódás és kiábrándulás, üveggyöngyeinket söpörjük le, amelyeken veszekedtünk, mert királyi koronát tett fejünkre az Úr s babarongyainkon ne húzódozzunk, mert az öröm és a dicsőség biborpalástját tette vállunkra az a kéz, amely ennek az emberöltőnek sok rettentő dolgot, szörnyű látványt és megrázó tanítást mutatott, de megmutatta kegyelmét is, amellyel rajtunk, szegény magyarokon könyörült.

A prédikációkat és a „Szent alkalmak“ összefoglaló címen összegyűjtött keresztelési, esketési és temetési beszédeket az első kötet tartalmazza. A prédikációkban Ravasz László augusztinusi értelemben vett kortörténelmet is ad: mint a civitas Dei polgára tart szemlét és mond Isten igéjén alapuló ítéletet a világ dolgai felett.

Sokat beszélünk és beszéltünk az elmúlt években a sorsközösség vállalásáról. Hogyan látja ezt „Isten igéjének szolgája“, aki prédikációja alapelveként a megváltó erejű szentpáli szavakat választja: közülünk senki nem él önmagával és senki nem hal önmagának...? A felelet a feltett kérdésre így hangzik:

Minket az öl meg, ha szétszakadunk és eltávolodunk egymástól. Az tart meg, ha összefüggünk és élő testté változunk. Mit jelentene ..., ha elmondhatnák: minden kenyér az utolsó morzsáig egyetlenegy közös terített asztalnak az áldása, egyenlőképpen éljenek vele, először a kicsinyek és gyengék, azután a dolgozók, legutoljára a pihenők... Mivé lenne ez a nemzet, ha tudná és megvalósítaná: életem nem az enyém, halálom nem magánügyem, életem és halálom, minden élet és minden halál: mindnyájunk közügye, a nemzet életének és halálának az ügye.

A nemzeti élet-standard-nek ezt az abszolút mértékét a krisztusi törvény szabja meg:

Egészen kiélezi Krisztus a kérdést és így állítja fel: kereszténységek mindaddig hazugság, míg az árvák éheznek, az özvegyek elhagyottak, az öregek istápolás nélkül vánszorognak. Nem kell a tömjened, nem kell az éneked, bezárom egeimet imádságod elől és megvetem ünnepeiteket, hárfáitok zengését nem hallgatom, vigyétek el orcám elől kővér hálaáldozataitokat; az igaz és szeplő nélkül való istentisztelet: meglátogatni az özvegyeket és árvákat és felvenni az én kicsinyeimnek gondját.

Az egyik prédikáció 1942 augusztus 30-án hangzott el. Tíz nappal előbb történt, hogy Horthy István fiatal életét hazájáért adta. A prédikátor alapigéjét. Szent Lukács evangéliumából választja: Istennél semmi sem lehetetlen és a gondviselés ember szeme elől elrejtett útjairól és céljairól beszél.

Isten nem arra vállalkozott, hogy a siralomvölgyet tündérországgá változtatja. De azt teszi meg, ami ennél ezerszer nagyobb: a siralom völgyében atyai szeretetével pásztorok. Nem ad írást arról, hogy egyetlen fiad nem esik el a háborúban, csak arra tett meg mindent, hogy a halálból áldás származzék fiadra, teád, a nemzetedre. Nem tett ígéretet arra, hogy nem kapsz rákbetegséget, de azt ígéri, hogy a halál árnyékában is szerelmes asztalához ültet: „csordultig tölti poharadat és fejedet megkeni olajjal!“ — Nem szabta ki, hogy meddig tart a földön, de arról bizonyossá tesz, hogy amíg itt tart, pásztorol s mikor elhív, át visz az ő színe látására.

Máskor a prédikátor a Bábel tornyában látja korunk tragikus szimbólumát:

A Bábel-torony abbamaradt, az emberek szétszéledtek, hogy gyilkos harcokban pusztítsák egymást. Nagy vállalkozásuk romjai között bagoly huhog, vipera tenyészik vagy sakál vonít.

Azóta ez a kép milliószor újult meg. Hányszor próbálta meg az ember, hogy istenné legyen, maga igazítsa sorsát, elég legyen önmagának. Hányszor próbálta meg az ismeretek, bölcsészeti rendszerek égisze alatt tornyait építeni meg. Hányszor látott hozzá, hogy óriási politikai vállalkozás világbirodalmát teremtsen meg. Hányszor kísérlete meg, hogy új világnézettel vagy mozgalommal elragadja a paradicsomi tiltott almát, a tudás és az élet aranyalmáját. Éppen az volt a jellemző, hogy egyszer itt, máskor ott kezdték építeni Bábel-tornyát, sokszor több helyen egyszerre, de a vég mindenütt ugyanaz lett: mikor már azt hitték, hogy úrrá lettek sorsok felett s az ember isteni rangra emelkedett, rettentő robajjal omlott össze az egész alkotmány és áthasított egeken az angyal kiáltása: „Leomlott a nagy Babilon!“

Ravasz László új kötetei elé írt előszavát ezekkel a szavakkal fejezi be: Az életben sok minden akartam lenni, és sokszor más lettem, mint ami akartam. Mostmár csak egy vágyam van: szeretnék nemzedékem prédikátora lenni.

A Korbán két kötetében közölt prédikációi és beszédei, akár templomi szószékben hangzottak el, akár a templom falain kívül, világosan bizonyítják, hogy vágya beteljesedett: beszédeiben korunk prédikátora szól hozzánk.